The Gamefowl Breeders Manual And Cockers Guide

CHRONICLES Of Kenny Troiano

A Practical Dissertation of
American Gamefowl and their History

MAXIMUSTROYPUBLICATIONS

www.diendancacanh.com

Nguyên bản "The Gamefowl Breeder's Manual and Cocker's Guide" của Kenny Troiano

Cấu trúc

Tôi hy vọng các bạn thích bài viết lần trước "Tuyển chọn một dòng gà". Trong bài viết này chúng ta sẽ nâng quá trình tuyển chọn lên một cấp độ cao hơn và nói về "cấu trúc" (conformation). Đây là phần thứ hai trong loạt bài viết bao gồm bốn phần về quá trình tuyển chọn. Qua những cuộc gọi mà tôi nhận được, dường như những bài viết này xuất hiện rất đúng thời điểm. Tuyển chọn có lẽ là phần quan trọng nhất của lai tạo, nhưng hầu như bị hiểu sai. Dường như hầu hết người mới chơi đều lạc lối khi bước vào công đoạn này. Họ thường nghe nói hoài đến những từ như "quá dài, cực sâu và siêu ngắn" nhưng không hiểu đó là gì. Tôi hy vọng mình có thể làm sáng tỏ những rắc rối này. Trước hết, định nghĩa về từ "conformation" (cấu trúc) trong cuốn New World Dictionary như sau:

1) Cấu tạo hay được cấu tạo;
2) Cấu tạo hoặc bố trí đối xứng hay toàn diện của một vật thể;
3) Cấu trúc hay hình dạng của một vật theo một lối bố trí nhất định, chẳng hạn như hình dạng hay viền ngoài của động vật. Vậy hãy bắt đầu từ ý tưởng đó.

Chiến hữu Tony Saville và tôi sẽ chia sẻ với các bạn những suy nghĩ về chủ đề "cấu trúc cơ thể". Tony cùng với Frances, vợ anh, trở thành bạn bè của tôi trong 8 năm qua và tôi coi họ như người một nhà. Trong quá trình bè bạn, tôi có cơ hội truy xuất từ bộ não của Tony bất kỳ thông tin gì liên quan đến chủ đề gà chọi. Tôi học từ Tony nhiều hơn bất kỳ cuốn sách nào mà tôi từng đọc. Tony là thầy giáo, quân sư và bạn hữu của tôi và tôi khâm phục lượng kiến thức khổng lồ của anh về gà chọi. Tony có hơn 50 năm kinh nghiệm về gà chọi và đến từ Johannesburg, Nam Phi, nơi anh từng là trọng tài của "Hiệp hội gia cầm Nam Phi" từ năm 1977. Anh làm trọng tài cho "Câu lạc bộ gà chọi Anh – Old Oxford". Anh cũng làm trọng tài cho các triển lãm của A.P.G ("Hiệp hội bảo tồn gà chọi") ở California và hoàn thành công việc một cách xuất sắc.

Trong tất cả những lần thảo luận với Tony, tôi học được rằng, ngoài gan lỳ, "cấu trúc cơ thể" có lẽ là chủ đề quan trọng nhất cần cân nhắc. Ý tưởng của các sư kê bình thường về những gì làm nên trống và mái hay không có gì đặc biệt. Trong lai tạo gà chọi, có quá nhiều tính trạng cần tiếp cận. Nhưng đối với đa số mọi người, dường như tất cả đều quan trọng chừng nào gà còn đá, đâm và chiến thắng. Dĩ nhiên, đấy là những tính trạng quan trọng. Dẫu vậy, nếu chúng ta có thể lai tạo và nuôi dưỡng gà với đầy đủ các tính trạng phù hợp, thì cảm quan chung sẽ cho chúng ta biết rằng cơ may tạo ra chiến kê thắng trận sẽ nhiều hơn.

Liên quan đến gan lỳ, tôi nghĩ sẽ rất thừa khi tuyên bố rằng gà giống phải gan lỳ. Nghĩa là để thành công, bạn phải bắt đầu bằng con giống gan lỳ đến tận xương tủy. Tuy nhiên, bài viết này đề cập nhiều đến cấu tạo hình thể chứ không bàn đến khía cạnh tinh thần của một chiến kê.

Một số người sẽ dị ứng với điều mà tôi gọi là "sai lầm về cấu trúc". Để bạn có ý tưởng về những gì tôi muốn nói: hãy đi hỏi một tá những sư kê mà bạn gặp rằng một trống giống phải như thế nào và câu trả lời của họ đều na ná như nhau. Sau một hồi, họ sẽ chán và không muốn nghe về đề tài này nữa.

Với cựa tròn (gaff): dáng trung bình, lưng rộng, xương nặng, thân hình nón và cánh mạnh khỏe.

Với cựa dao dài: dáng cao với cánh dài, mạnh khỏe hay gà bay cao tự nhiên là những điều mà bạn luôn nghe nói. Rồi bạn hỏi người đó hãy chỉ ra gà lưng rộng cho bạn thấy. Chín trong mười trường hợp họ sẽ chỉ ra con rộng ở phần vai, bất kể lưng như thế nào. Họ luôn nhìn nhận một cách lệch lạc.

Tuy nhiên, khi nói về những điều như cấu trúc, một số người sẽ luôn đưa ra một câu chuyện về gà lưng gù, ngực gãy, vẹo sườn mà mình lai tạo, rồi từ đó cản ra những chiến kê tốt nhất mình từng sở hữu. Chuyện như vậy vẫn xảy ra lúc này lúc nọ, nhưng nên coi đó là nhờ may rủi chứ không phải lai tạo giỏi.

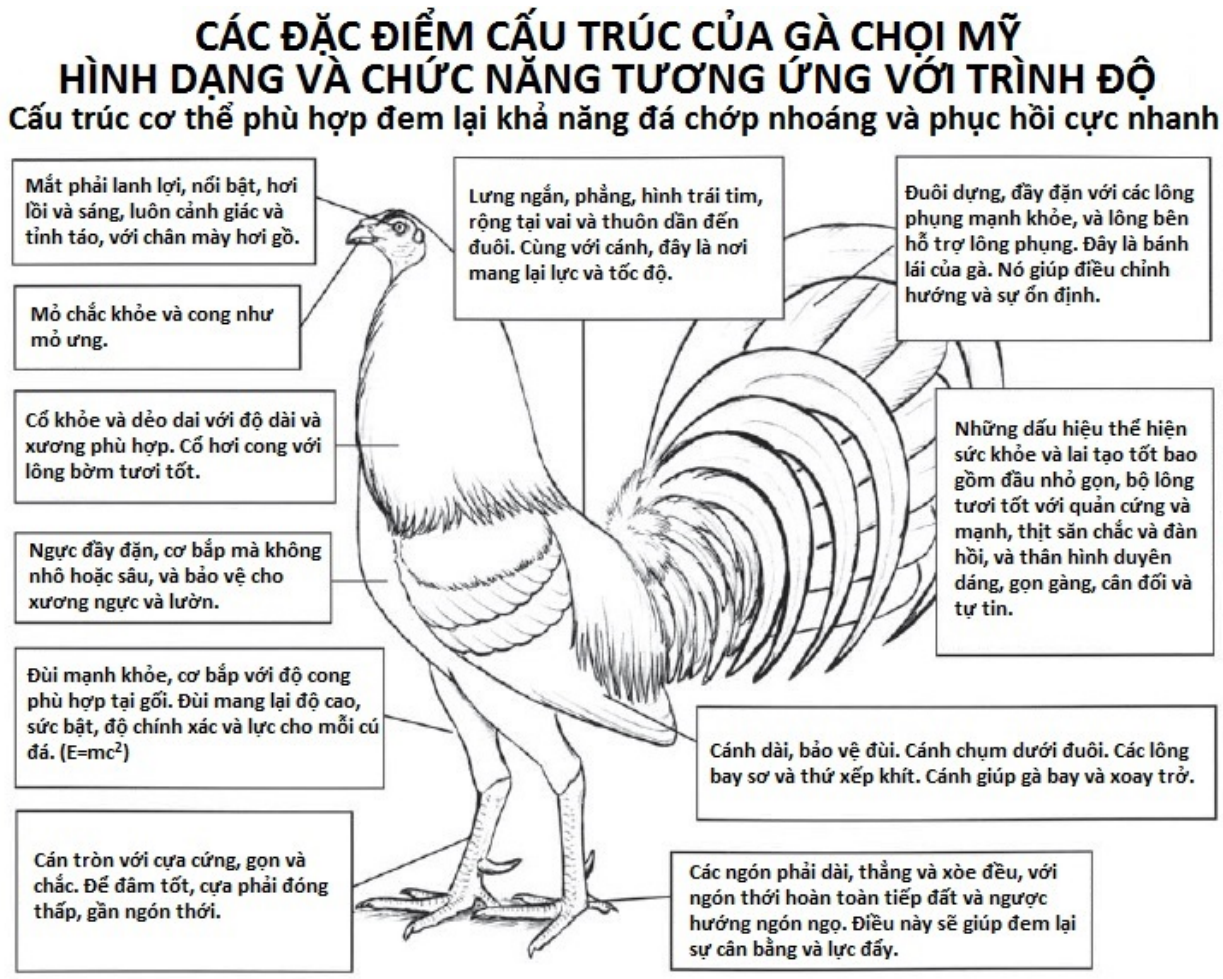

Tôi hiểu rằng cấu tạo bên ngoài của gà chọi không quan trọng bằng huyết thống, trí óc và bản năng bên trong, cũng như không phải mọi gà hay đều có hình dạng như nhau. Tuy nhiên, có những nguyên tắc nhất định về cấu trúc để giúp một nhà lai tạo đi đúng hướng. Những con hình lông kém cỏi mà bạn thấy thắng trận lúc này lúc nọ, vẫn thành công dẫu cấu trúc có lỗi tật, nhưng nhất định không phải nhờ lỗi tật mà được như vậy. Đánh giá từ hình ảnh gà chọi trên tạp chí, tôi thấy dường như một số nhà lai tạo không hề có ý tưởng về hình dáng phù hợp của chiến kê hay một chiến kê cân bằng phải trông như thế nào. Ngoài một số ngoại lệ, tất cả những dòng gà chọi xuất sắc đều có hình dáng tương tự với nhau và với tiêu chuẩn gà chọi. Điều này nói gì với bạn?

Qua thảo luận với các nhà lai tạo thành công và cẩn trọng, tôi nhận thấy hầu hết đều đồng ý về sự cần thiết, và tất cả đều tuyển chọn chiến kê bằng con mắt cực kỳ khắt khe.

Cấu trúc tự thân nó không thể tạo ra chiến kê thắng trận. Nhưng chúng ta nên cung cấp cho chiến kê những chất liệu phù hợp mà một cơ thể cân bằng và tỷ lệ phải có. Cơ thể của nó là bộ máy chiến đấu. Nó phải càng hiệu quả càng tốt. Bạn có nghĩ vậy không?

Qua bài viết lần trước "Tuyển chọn một dòng gà", hiện giờ bạn nên tự quyết định dòng gà mình muốn nuôi. Bạn có thể đến xem sân giống của nhà lai tạo và tự chọn gà cho mình, thay vì phụ thuộc hoàn toàn vào đánh giá của ông. Trong việc tuyển chọn gà giống, đặc biệt là hình thể bề ngoài của trống và mái, hàng loạt yếu tố sẽ được cân nhắc.

Hầu hết sư kê thích bắt đầu từ cán rồi mô tả dần lên, tôi lại thích bắt đầu từ mắt trước. Mắt là bộ phận mà trống và mái giống hay bị xem nhẹ. Có rất nhiều thứ mà bạn có thể thấy ở gà chỉ bằng cách kiểm tra mắt của chúng.

Mắt: Mắt phải to, sáng và lanh lợi, thậm chí dạn dĩ. Mắt phải trong sáng và cảnh giác, nhưng trong sáng không nhất thiết phải long lanh. Biểu hiện cảnh giác thường liên quan đến tư thế mà gà thể hiện khi cố "nghe ngóng" xem điều gì đang xảy ra hơn là nhìn ngó xung quanh.

Hãy chọn mắt to và sáng. Nó cho phép gà nhìn cả phía sau lẫn phía trước. Mắt sâu, nhỏ là dấu hiệu thiếu sức sống.

Một điều nữa cần lưu ý ở mắt là đặc điểm mà Tony gọi là "mày bọ" (beatle brow) khi phần xương trên mắt gồ lên. Đó là một dị tật nghiêm trọng. Hãy quan sát đầu gà trống và gà mái từ bên trên. Bạn phải thấy mắt hơi nhú ra. Đây là "tầm nhìn" vốn giúp gà quan sát đối phương bay

trên đầu. Điều không thể thực hiện với "mày bọ". Hãy phát hiện những dị tật khác, chẳng hạn như con ngươi bất thường, hay mắt xám, vốn là dấu hiệu của bệnh Marek hay bệnh gan. Mắt nên có màu đỏ sẫm. Mắt càng đỏ càng tốt!

Mỏ: Mỏ phải to và khép, hay nói cách khác, mỏ trên phải khép kín với mỏ dưới. Mỏ phải khoằm hay "mỏ ưng" (hawk-like), nhọn và gốc khỏe mạnh. Gà trống phải có mỏ khỏe mạnh để nắm đối phương. Nếu mỏ quá dài hoặc không đủ rộng, nó sẽ không có lực. Đấy là loại mà Tony gọi là "mỏ sẻ" (sparrow beak).

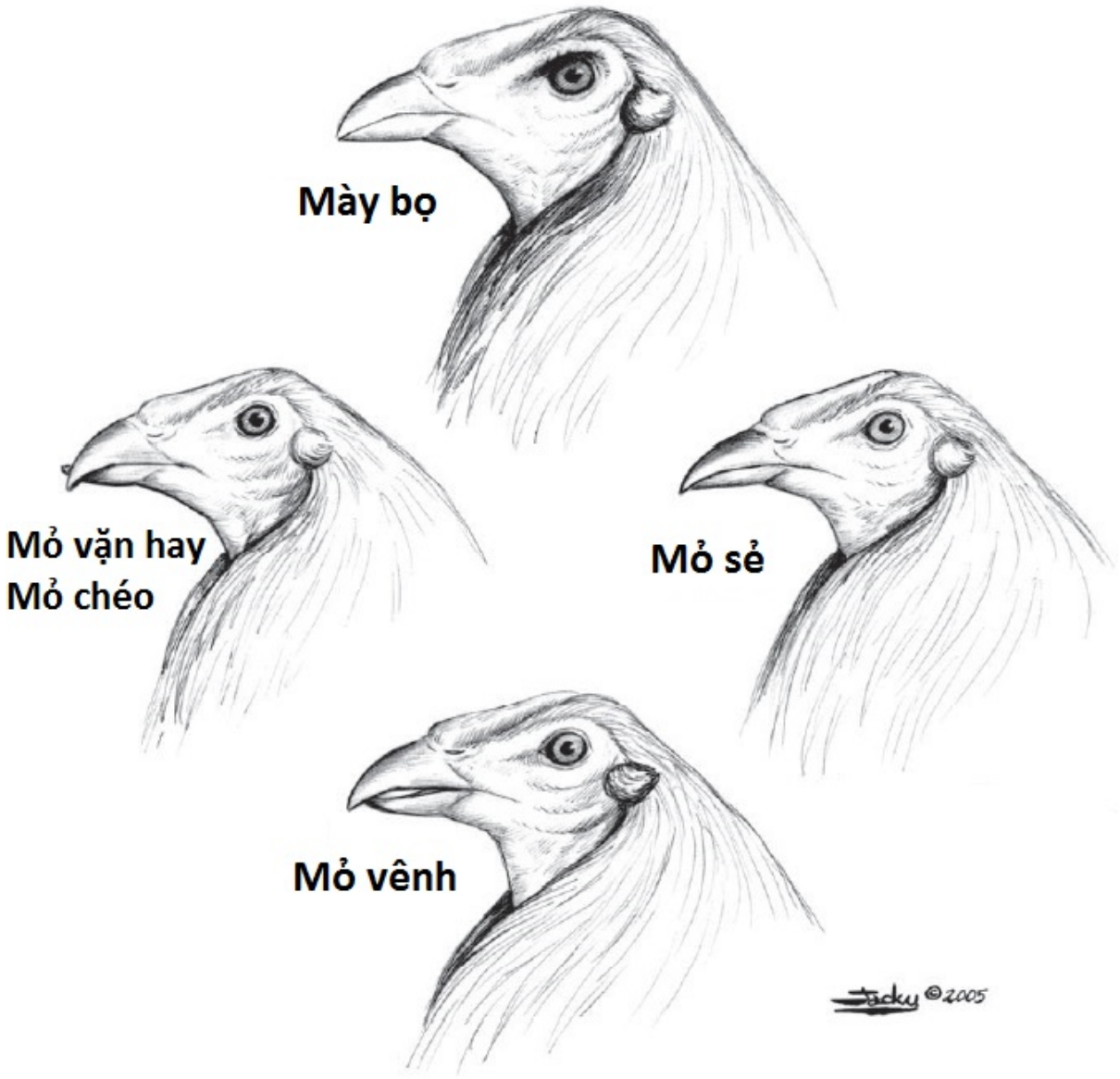

Đầu: Tôi thích gà với đầu nhỏ, ngắn, độ dày tương ứng với độ dài và đặc biệt dày tại gốc cần. Tôi thấy đầu to là dấu hiệu lai tạp. Cũng tránh dạng đầu trông như đầu rắn (snake-like). Tất cả

Dạng đầu phù hợp của gà chọi Mỹ

những dòng gà danh tiếng trong quá khứ, cũng như những dòng tốt nhất mà chúng ta thấy trong các trường đấu ngày nay, đều được lai tạo một cách cẩn trọng và tất cả đều có đầu nhỏ gọn. Đầu to không mang lại lợi thế và là mục tiêu lớn hơn để đối phương đâm. Tôi chưa hề thấy chiến kê hàng đỉnh hoặc được lai tạo một cách cẩn trọng mà lại có đầu to, thô.

Cần: Cần phải to, tròn, tương đối dài, và rất mạnh ở phần nối với thân, và cong đều. Trống phải có lông bờm dài và phủ vai mềm mại. Tôi cảm thấy cổ dài không thể đi kèm với to và khỏe. Trống cổ dài có nhiều lợi thế khi lâm trận, đặc biệt nếu đối phương luôn săn đầu. Nhiều con khi xuống sức không thể đá mà không nắm lông và cổ dài có nhiều cơ hội tránh né hơn là cổ ngắn. Cổ mạnh khỏe giúp gà luôn giữ đầu cao và né đòn. Tránh "cổ ống" (piper-stern). Loại cổ này dễ bị gãy và không đủ mạnh để nâng đầu.

Thân: Thân (carriage) phải ngay thẳng, nhưng không quá cứng nhắc. Bạn đã từng để ý gà trống đứng trong mưa? Nó ưỡn ngực thẳng và lưng thuôn đuột, như thể để trút hết nước xuống. Mục đích lai tạo gà chọi là để có dáng như vậy. Trống này thường đá với đầu ngẩng cao, lưng, chân và ngón đưa ra trước.

Lưng phải rộng ở vai và thuôn dần về phía đuôi, nó phải có dạng trái tim hay bàn ủi kiểu cũ. Lưng gà trống phải ngắn và bằng phẳng, càng bằng phẳng càng tốt.

Trống lưng ngắn đâm tốt hơn, đặc biệt với loại cựa tròn (gaff). Nhưng cẩn thận, lưng quá ngắn có xu hướng cho ra trống đuôi sóc. Vì vậy mà tôi không ủng hộ dạng lưng cực ngắn. Lưng phải ngắn nhưng không được quá ngắn. Tôi chưa hề

Dạng lưng phù hợp

thấy trống lưng cực ngắn nào lại trông cân đối hoặc có thể xoay trở một cách thoải mái. Bất kỳ ưu điểm nào mà đẩy đến mức cực đoan đều trở thành lỗi.

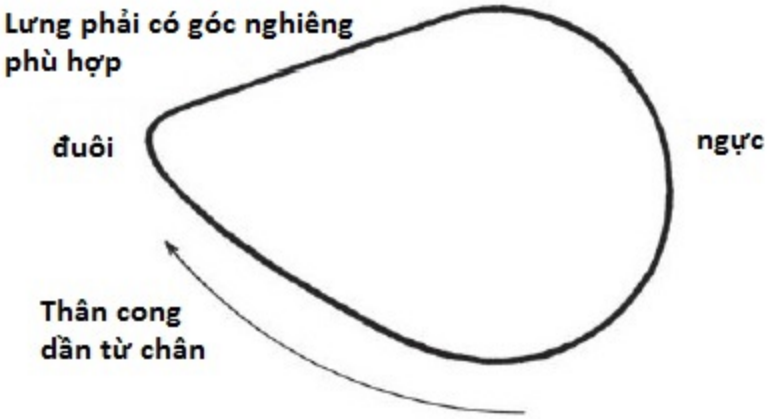

Thân hình nón (nhìn ngang)

Gà với lưng tròn không thể đâm tốt và có xu hướng đâm nông. Gà lưng dài cũng kém luôn. Dẫu vậy, một số nhà lai tạo xuất sắc chuộng lưng dài và tôi từng thấy nhiều chiến kê hay có lưng dài. Dẫu vậy, sở thích của tôi là dạng lưng ngắn vừa phải.

Ở gà lực, cơ lưng phải lớn và nổi trội. Đấy là chỗ mang lại lực và lái (drive). Ở gà tốc độ, cơ lưng thường kém nổi trội hơn.

Gà trống với bộ ngực lý tưởng

Ngực: Ngực gà phải rộng, đầy đặn và nổi trội với cơ lườn lớn (pectoral muscle). Cơ lườn to khỏe giúp gà bay tốt và có lực. Cơ ngực gà rất quan trọng. Sau cơ lưng, đây là chỗ mang lại sức mạnh cho nó. Gà chịu đòn nhiều nhất ở ngực.

Xương lườn (breast bone) của gà lực phải rất dài. Nó phải chạy gần tới huyệt và cách xương ghim độ 1 inch. Xương ghim nằm ngay dưới huyệt và phải khít, rộng vừa đủ chèn một ngón tay. Xương ghim càng khít thì gà đâm càng tốt. Vị trí của xương ghim quyết định khả năng đá chân chết.

Xương lườn cũng không được sâu hay nhô mà phải cong đều và cơ phủ đều hai bên, không lồi lõm. Lườn gãy là dấu hiệu lai tạo hay tuyển chọn kém, hoặc cả hai và phải luôn tránh. Lườn nhô hay lườn sâu là lỗi nặng và cũng phải tuyệt đối tránh. Nó khiến gà mất cân bằng và giảm tầm đá. Gà ngực nhọn (sharp-breasted) cũng

mang nhiều trọng lượng thừa. Khi bồng, thân hình gà phải mang lại cảm giác tròn trịa và gọn gàng như thể nó dễ dàng lăn về bên này hoặc bên kia.

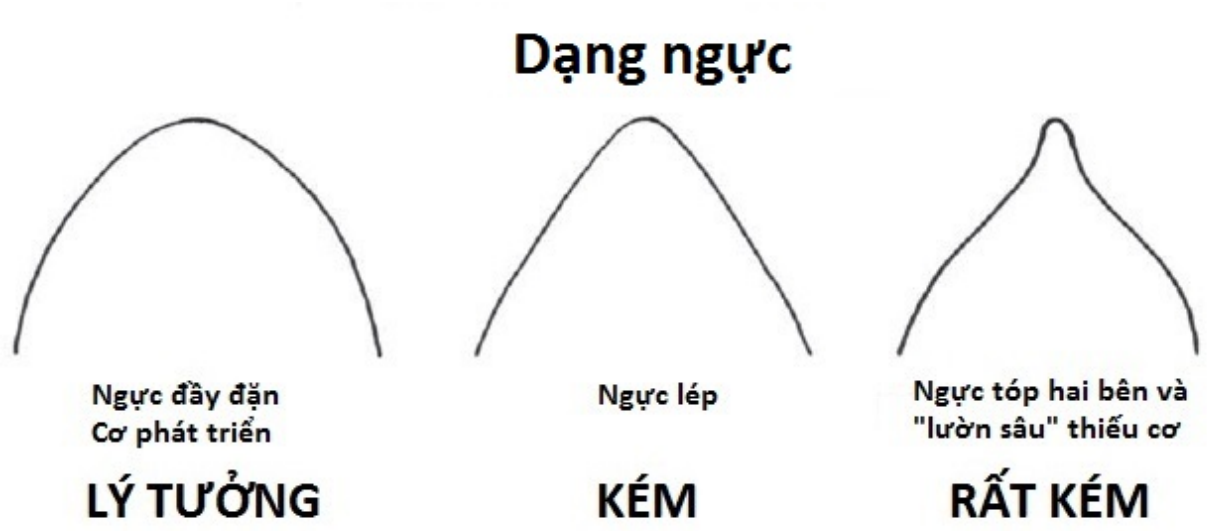

Cánh: Dùng để lái, giữ thăng bằng và bay. Cánh phải dài, rộng và mạnh mẽ với lông bay lớn, dủ dày để bảo vệ đùi. Lông bay sơ và thứ xếp khít, chủ yếu được dùng để quạt đẩy trên không. Nhưng nên nhớ, cánh không mấy hữu ích trong việc bay vài lần cách mặt đất bốn đến năm feet khi đá cựa dài. Với cựa ngắn, gà thường bám đất và đôi cánh hầu như chỉ dùng để giữ thăng bằng. Trong chiến đấu, cánh yếu sẽ trở thành gánh nặng và gà mệt mỏi, bị tang nặng thường vấp vào cánh và té ngã. Bạn cần cánh dài, nhưng không được quá dài. Như với những đặc điểm khác, cái gì quá mức đều không tốt. Cánh phải rộng và cánh vai (butt) phải thật khỏe.

Khi bồng gà, kéo cánh rồi thả ra, chúng phải xếp gọn gàng trở lại. Khi thả xuống đất, cánh phải trễ xuống đùi như thể bảo vệ cho đùi. Cánh không được xếp trên lưng như cánh thiên thần. Đây thường là dấu hiệu cánh ngắn. Tôi thích cánh chụm bên dưới đuôi. Gà với cánh như vậy có khả năng bay rất tốt, và được cánh nâng đỡ, trong khi gà cánh ngắn phụ thuộc nhiều vào đôi chân.

Gà tơ cánh dài trong giai đoạn chăn thả và nhốt chuồng sẽ học cách sử dụng cánh. Nó sẽ đậu ở chạc cây cao và tập luyện thật nhiều, điều mà gà cánh ngắn không bao giờ thử. Tôi thích thấy gà đứng trên nền, bật một phát nhảy lên chạc hoặc cành cao tám feet trở lên. Gà của tôi thường đậu trên cành cây cao từ 20 đến 30 feet và cảnh tượng chúng xà xuống đất vào buổi sáng thật đẹp. Chúng sẽ bay và hạ cánh ở giữa sân một cách nhẹ nhàng như chim cổ đỏ.

Tật ở cánh cần lưu ý là cánh trượt (slipped wing) và cánh xẻ (split wing). Tật này gặp bất lợi nghiêm trọng ngoài trường đấu và sẽ di truyền cho bầy con.

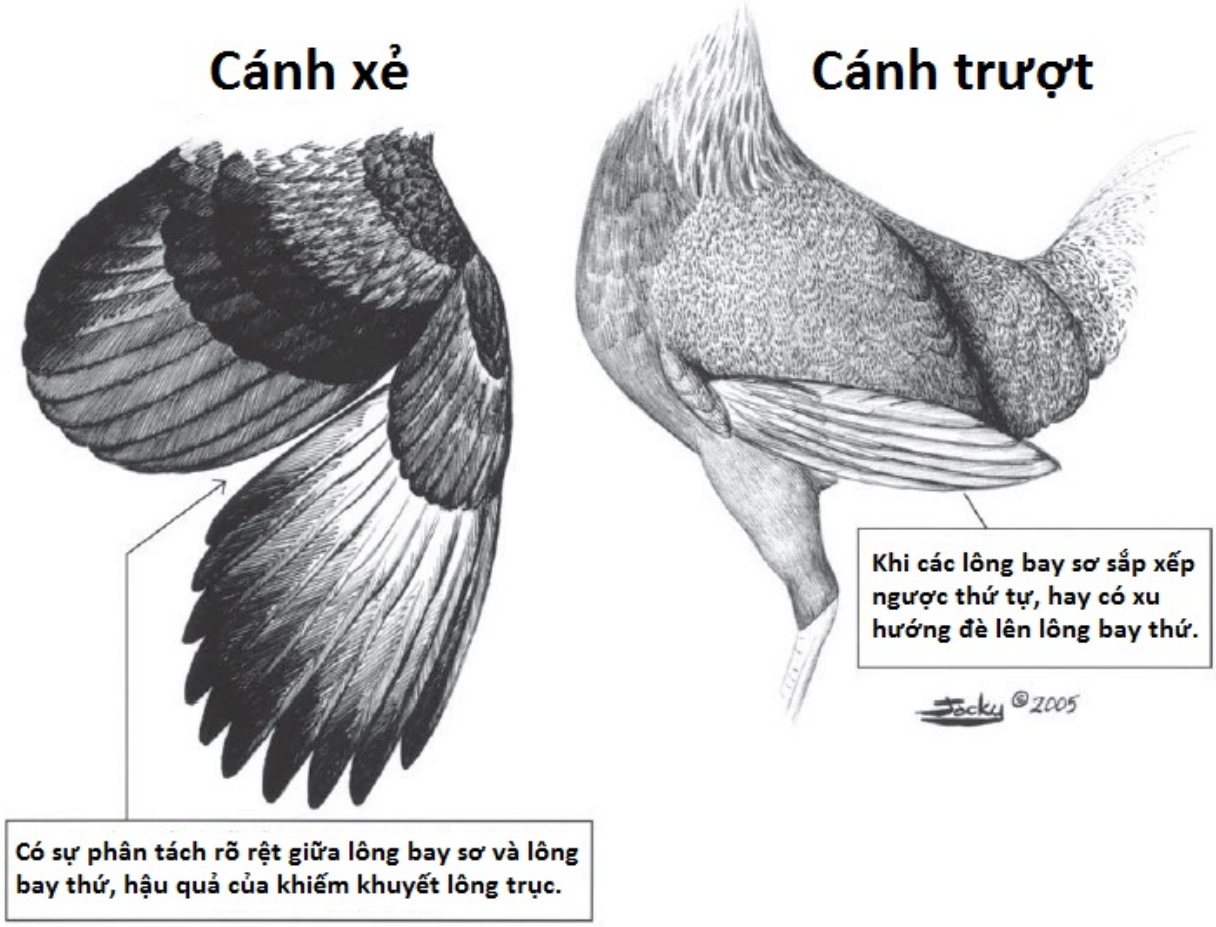

<u>Đuôi</u>: Đuôi bao gồm các lông phụng đẹp và khỏe mạnh, các lông bên (side-hanger) bảo vệ cho lông phụng. Đuôi bắt buộc phải tốt để giữ thăng bằng. Đuôi là bánh lái. Nếu bánh lái không tốt thì nó sẽ không thể xoay trở như ý. Vì lý do này, bạn không nên tỉa lông đuôi quá nhiều trước khi đá. Đuôi nên dài và đầy đủ giống như gà rừng, không đổ trên lưng như đuôi sóc (squirrel tail) hoặc lết đất. Mặc dù tôi thích đuôi dựng khoảng từ 70 đến 80 độ, đuôi dựng từ 50 đến 60 độ cũng tốt.

Đuôi phải luôn có biểu hiện gắn kết một cách vững chắc với thân và trong khả năng điều khiển của gà. Một số đuôi quá yếu thường nghiêng ngả và dường như thừa thãi, đấy gần như là tật "đuôi vẹo" (wry tail) mà nó là một đặc điểm di truyền và phải thanh lọc. Một bộ đuôi khỏe mạnh có nhiều lợi thế. Như đã nói, nó đóng vai trò bánh lái và kết hợp với ngón thới, hoạt động như một thanh giằng giúp gà đứng vững khi trận đấu diễn ra ngoài dự định.

Một bộ đuôi lớn, mà nó dựng và xòe là rất phù hợp. Tránh những tật ở đuôi như đuôi sóc, đuôi xẻ (split tail) và đuôi sụp (drop tail) (xem minh họa ở dưới). Cách tốt nhất để hiểu rõ vấn đề này là đọc cuốn “Chuẩn gia cầm Mỹ” (American Standards of Perfections). Nếu bạn thấy ai bán, hãy mua liền! Bạn sẽ học hỏi được rất nhiều về cấu trúc phù hợp của gà chọi cũng như những dị tật cần tránh. Sách này nên có trên giá sách của những ai nuôi và lai tạo gà chọi.

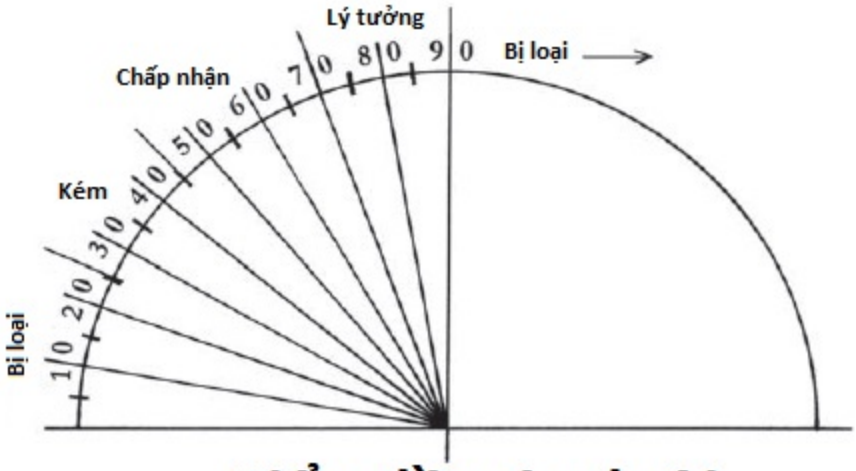

Biểu đồ góc đuôi

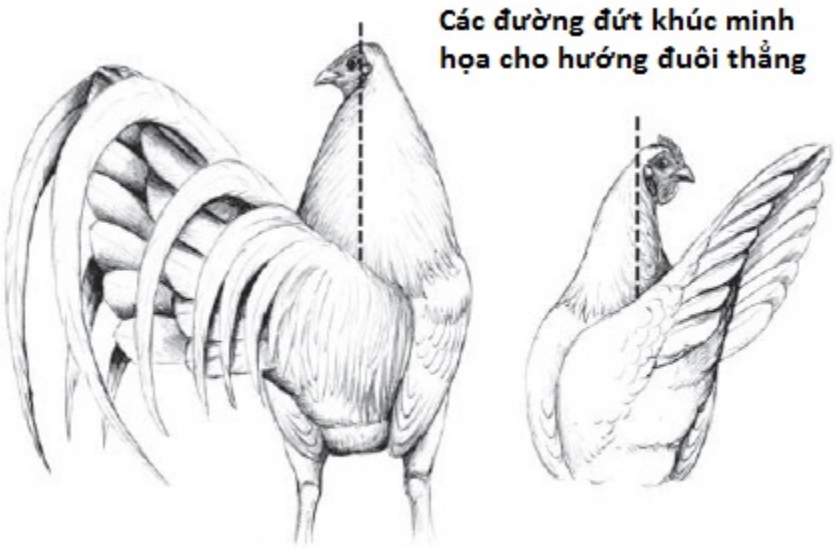

Gà trống và gà mái đuôi vẹo

Dạng đuôi phù hợp của gà trống và gà mái

Đuôi sụp

Đuôi xẻ

Đuôi sóc

Lông: Lông đuôi và quản phải to và mạnh, khó gãy, nhưng phải đàn hồi, trơn láng với bề ngoài bóng bẩy hay cảm giác bết dầu, mà đó là bằng chứng gà mạnh khỏe. Bộ lông phải tươi tốt mà không có quá nhiều lông tơ (fluff). Tôi muốn thấy bộ lông to dài toàn thân. Lông ngắn trông khô như rễ tre trong khi lông dài thường có quản cứng chắc, và một bộ lông được nuôi dưỡng tốt sẽ khó gãy hay sờn.

Những con gà chọi gốc từ Anh và Ai-len có bộ lông dài và rậm. Khi bạn thấy một con lông ngắn, nó có thể lẫn máu lạ hoặc là sản phẩm lai tạo kém.

Màu sắc không quan trọng. Đừng để màu sắc tác động đến việc tuyển chọn của bạn. Màu sắc phải là yếu tố cân nhắc sau cùng bởi màu nào cũng có gà hay và màu sắc không liên quan gì đến cấu trúc hay lối đá. Nó ảnh hưởng rất ít đến gà của bạn. Bạn nên biết rằng có đến hai mươi ba thể loại màu ở "gà chọi Anh" và thậm chí trong mỗi thể loại đều có nhiều màu phụ. Vậy hãy chọn màu của bạn. Miễn là đừng có chọn tất cả chúng. Đấy có lẽ là vấn đề lớn nhất đối với người mới chơi. Cái gì cũng muốn!

Dẫu bạn chọn màu nào, hãy đảm bảo rằng tất cả phải đều như nhau. Sự đồng nhất về màu sắc là điều mà bạn mong muốn ở bầy gà.

Đùi: Kế tiếp là đùi vốn là một bộ phận rất quan trọng ở gà chọi. Theo tôi, đùi không thể quá ngắn. Đùi càng dài và săn chắc càng tốt. Đó là động cơ của cỗ máy chiến đấu mà nhờ nó, gà có động lực, đòn bẩy và pặc-pặc-pặc! Hãy lắng nghe những âm thanh lách cách chứng tỏ gà đá có lực. Gà bật cao nhờ đùi chứ không phải nhờ cổ và cán. Đùi phải đóng về phía trước thân nơi chịu phần lớn sức nặng. Khi đóng về phía sau quá xa, nó sẽ khiến gà hơi chúi về phía trước và mất cân bằng.

Cán: Cán phải mạnh, trơn láng, không quá bè và không quá khô sần. Bạn muốn gối cong vừa phải hay đúng mực. Trống với chân quá dựng, theo kiểu mà Tony gọi là "cẳng cò" (stork leg) cùng với tật chụm gối (knock-knee) và vòng kiềng (bow leg) là những lỗi nghiêm trọng. Dẫu vậy, tôi thích thấy gối hơi hướng vào trong. Tôi cảm thấy nhờ vậy mà gà đâm tốt hơn. Cán phải tròn trịa và ngắn hơn đùi, xương chắc khỏe nhưng không quá nặng. Hầu như tất cả các sư kê mà tôi tiếp xúc đều thích xương to nặng, họ hoàn toàn nhầm lẫn khi cho rằng cán to đồng nghĩa với xương chắc khỏe. Nhưng đa số những con bị gãy giò mà chúng tôi thấy đều thuộc loại nặng xương. Nên nhớ rằng, hình dạng của xương quan trọng hơn kích thước của nó. Đấy là vấn đề "tỷ trọng so với trọng lượng". Xương to rỗng không mạnh hơn so với xương vừa phải, chắc khỏe. Vảy khít, nhỏ trên cán và ngón là dấu hiệu cho thấy xương chắc khỏe.

Dạng chân
phù hợp
(mặt trước)

Chụm gối

Dạng chân
phù hợp
(mặt bên)

Vòng kiềng

Chân thẳng
hay cẳng cò

Cán dài không đem lại sức mạnh cho gà, mà chỉ có độ cao thôi. Loại gà này thường thiếu độ bền và sự chính xác. Gà cán dài hiếm khi đâm chính xác. Nó thường đâm lố cả đoạn phía trên gốc cựa. Tôi chưa từng thấy chiến kê đá cựa ngắn xuất sắc nào mà không có đùi dài cán ngắn.

Dáng: Hãy xem lại những cuốn "Gamecock Magazine" cũ và bạn sẽ thấy rằng tất cả các dòng gà danh tiếng trước đây đều có dáng trung bình với đùi dài và cán ngắn. Khi bạn thấy có người chuộng dáng cao, bạn có thể đoán đó không phải là sư kê thực thụ.

Gà dáng cao có thể trông rất ấn tượng đối với người mới chơi và dáng cao có thể có ích nếu gà chỉ đứng yên và mổ qua mổ lại; nhưng chẳng may gà không đá theo lối đó. Tuy nhiên, trong các trận đá cựa dài, một số người lại chuộng dáng cao (chẳng hạn, cán dài hơn bởi họ nghĩ nó sẽ giúp tăng tầm đá đối với cựa tròn hoặc cựa dao dài). Dẫu tôi thấy một số con cán dài đâm chính xác, tôi cũng thấy nhiều con đá lố tầm. Đây là lỗi mà gà của tôi không bao giờ mắc phải, những con vốn được lai tạo trong nhiều năm trời theo tiêu chí đùi dài và cán ngắn. Do vậy, chúng đặc biệt nguy hiểm khi nạp, mỗi cú đá đều vươn xa tối đa, và kết quả là nhiều trận thắng một cách đáng ngạc nhiên bằng đòn "lút mề" (gizzard punch). Cẳng gà phải nhẹ và có khả năng xoay trở một cách nhanh chóng về phía đối phương. Nhờ vậy mà có thể đá lút mề.

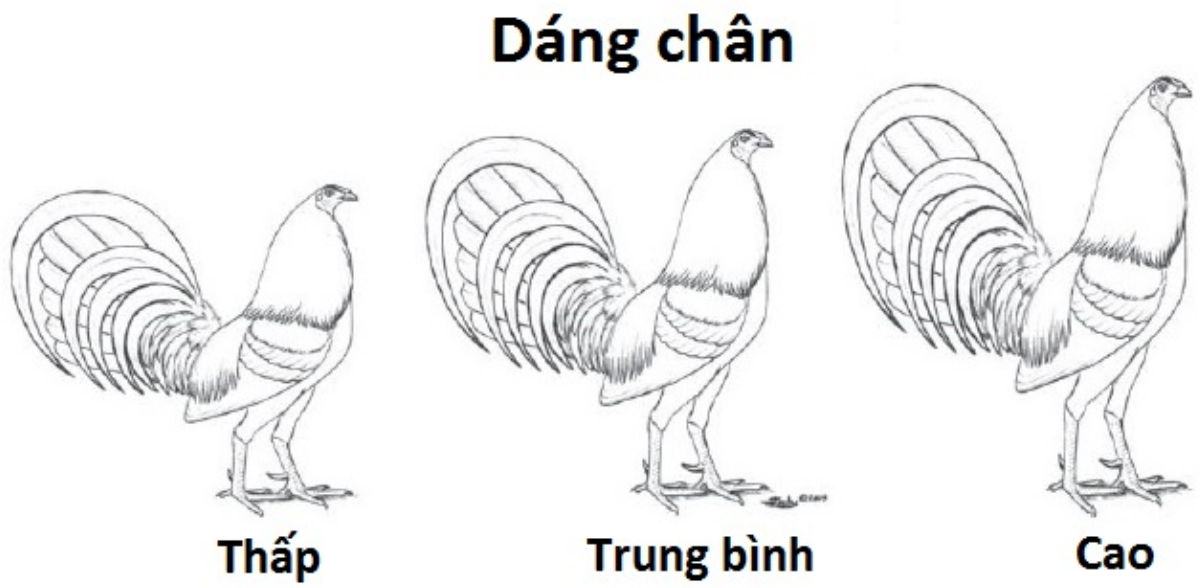

Việc lai tạo theo tiêu chí đùi dài và cán ngắn không liên quan gì đến đòn lút mề, mà đó chỉ là cách để gà đá có lực và không bị lố tầm. Không rõ qua tuyển chọn hay chỉ là ngẫu nhiên, mà tôi có những con với bản năng đá lút mề, nhưng dường như nhờ dáng như vậy mà chúng dễ đá đòn này hơn những con dáng cao.

Nhiều sư kê chiến hữu từng hỏi tôi, như thế nào là định nghĩa thích hợp về dáng thấp hay dáng cao? Vâng, nếu gà có đùi dài cũng như cán dài thì tôi coi nó là gà dáng cao. Tuy nhiên, nếu nó có cả đùi lẫn cán ngắn thì nó là gà dáng thấp. Nhưng nếu nó có đùi dài và cán trung bình thì tôi cảm thấy nên xếp nó vào dáng trung bình. Nhiều sư kê loại bỏ gà dáng thấp trong khi một số lại chuộng. Những người khác không chuộng gà dáng cao nhưng vẫn có nhiều người thích chúng. Theo ý kiến của tôi, gà dáng trung bình/cao là những chiến binh hiệu quả nhất, cũng như cấu trúc hoàn hảo nhất, hình dạng đẹp nhất và vì vậy mà chúng phổ biến nhất, đặc biệt là với cựa tròn (gaff).

Cựa: Cựa phải cứng, gọn và chắc. Chúng nên đóng thấp trên cán; trên thực tế, cựa càng đóng thấp sát với ngón thới càng tốt. Ở một số cá thể, cựa đóng cao hơn. Đây là lỗi nghiêm trọng cần tránh. Rất ít sư kê để ý đến điều này, nhưng nó rất đáng. Tầm đá rất quan trọng. Bởi vậy, nếu bạn thấy cựa đóng cao thì hãy loại bỏ liền và chọn gà khác để lai tạo. Điều này rất quan trọng bởi nó quyết định cách gà ra chân. Nó đá bằng cách giương cán, lên cao quá đầu và chân càng vươn xa thì lực đá càng mạnh. Nếu cựa đóng cao thì tầm với càng ngắn. Cũng vậy, nó không thể điều chỉnh cựa đúng hướng và đá đủ lực bằng một con cựa đóng thấp, và nếu dùng làm gà giống thì rồi bạn sẽ thấy nhiều con cũng tệ như vậy xuất hiện.

Bàn chân: Bàn chân hỗ trợ và đem lại thăng bằng cho gà, đặc biệt với gà mái, bàn phải có kích thước trung bình, rộng và mỏng, với các ngón dài và xòe đều. Ngón phải gọn gàng và thon. Trống phải đứng với các ngón duỗi thẳng và bám sát nền. Khớp gồ (bulky joint) từ gối đến móng cũng như ngón quá to dường như là dấu hiệu của gà chậm chạp và vụng về.

Có nhiều sư kê tin rằng gà nên đứng với sức nặng dồn trên các ngón, chứ không bẹt trên nền. Nếu gà đứng như họ nói thì chỉ có chóp của ngón thới chạm đất. Vậy làm sao mà nó có thể sử dụng ngón thới để giữ thăng bằng và xoay trở nếu ngón này hoàn toàn không tiếp đất? Tôi nghĩ gà nên đứng với ngón thới hoàn toàn tiếp đất.

Ngón thới đóng vai trò của một thanh giằng. Nó cũng cung cấp lực đẩy. Nó phải thẳng và nghịch hướng với các ngón trước. Gà với ngón thới xuôi xị và hướng về phía trước gọi là “chân vịt” (duck footed) mà không nhà lai tạo nào chấp nhận trong bầy giống của mình.

Cân bằng: Điều quan trọng hơn cả là gà phải có tỷ lệ phù hợp và cân bằng (balance). Cân bằng ở gà chọi là vấn đề rất quan trọng, nhưng đồng thời, cũng rất khó mô tả. Một trống có thể có mọi đặc điểm như tôi đã trình bày nhưng vẫn là cá thể kém cỏi. Tuy khó tìm ra lỗi ở một bộ phận nhất định, nhưng khi xét tổng thể, nó có thể không đạt bởi kém cân bằng. Để cân bằng có nghĩa là các bộ phận đều phù hợp và không phần nào ảnh hưởng đến phần kia. Mà trái lại, tất cả đều trơn tru và liền lạc với nhau, và với cố gắng tối thiểu.

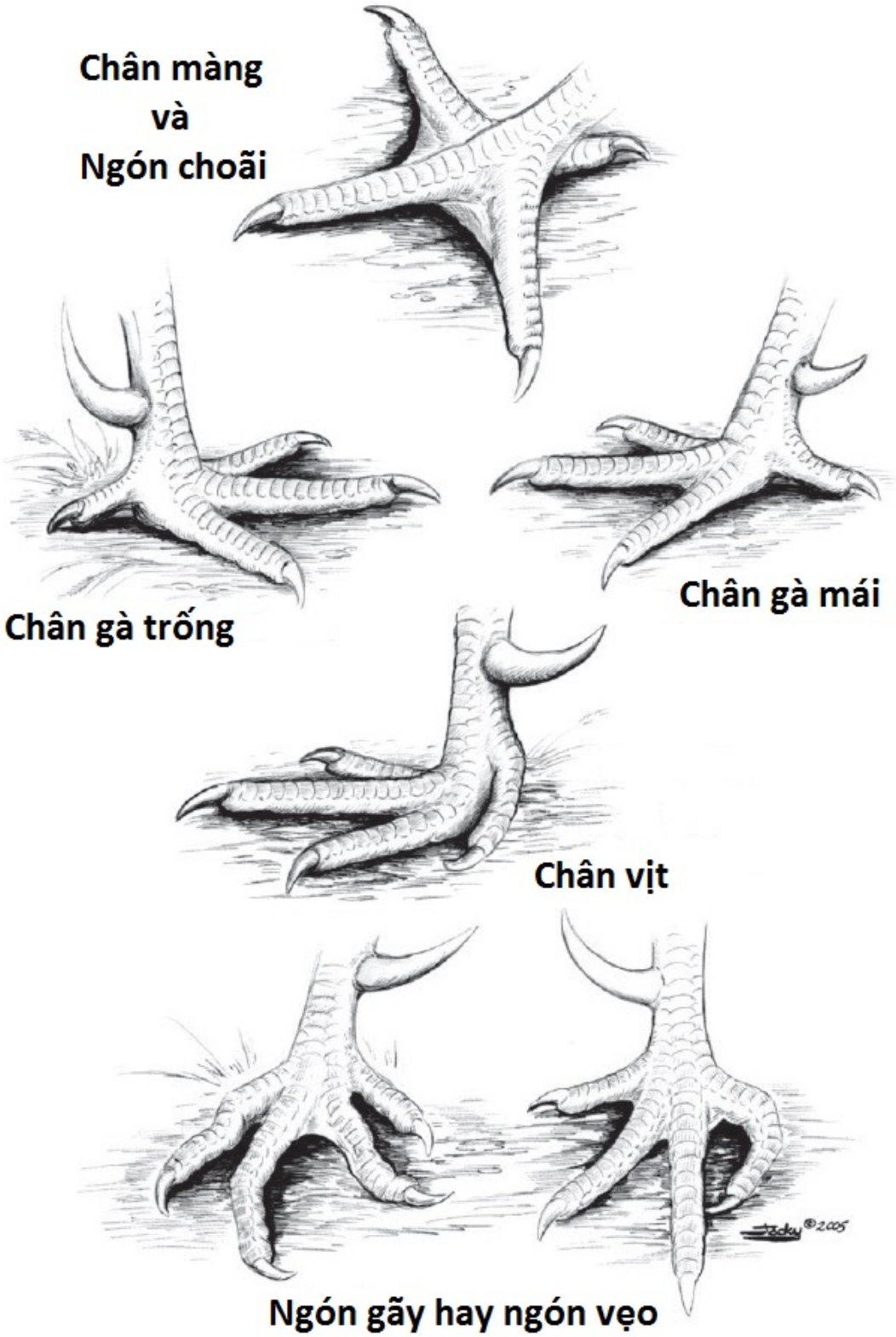
Chân màng
và
Ngón choãi
Chân gà trống
Chân gà mái
Chân vịt
Ngón gãy hay ngón vẹo

Để bắt đầu, gà phải bước đi kiêu hãnh, ngang tàng, oai vệ, khoa trương và đầy năng lượng. Tôi thích gà kêu luôn miệng và luôn vận động chân, cào bới cho mái ăn, liên tục làm việc và không bao giờ chịu yên. Chuyển động của nó phải nhanh và duyên dáng, lanh lợi và cảnh giác, như thể sẵn sàng cho tình huống khẩn cấp. Tôi thích gà đứng với đầu ngẩng cao và có độ nghiêng từ vai xuống đến gốc đuôi. Tony thích gọi đó là "góc nghiêng" (angulation). Gà có lưng ngang hoặc song song với mặt đất thì kém cân bằng và dáng xấu.

Cấu trúc phù hợp và cân bằng

Đùi phải đóng về phía trước, tạo ấn tượng trọng lượng dồn về phía trước vai. Nếu đùi đóng phù hợp về phía trước, khi gà rướn người nghe ngóng, đầu gần như thẳng đứng với chân. Nếu đùi đóng quá xa về phía sau, nó trông như thể ngả về trước và sắp ngã đến nơi. Khi gà bị thương và kiệt sức trong trận đấu, điều này có xu hướng trở thành hiện thực.

Khi đứng yên, dáng phải hơi khuỳnh ở gối. Khi bước đi, nó phải bước cao và mạch lạc, mỗi bước đều dứt khoát với bàn chân vung thẳng về phía trước.

Tôi không thích gà mà mỗi khi bước hay chạy đều lắc lư, như ngựa đi nước kiệu. Gà vận động gối thật nhiều sẽ có bước đi dứt khoát. Gà bước lắc lư sẽ đá chệch choạc trong khi gà bước dứt khoát sẽ đá vào trong.

Một chiến kê cân bằng cho bạn ấn tượng rằng nó sẽ quần thảo, chạy, nhảy hay bay theo mọi hướng, ngay lập tức và duyên dáng, mà không phải gắng sức! Quan sát gà bay, một con gà cân bằng sẽ tiếp đất trong tư thế cho phép nó đá ngay lập tức. Nó càng lập lại động tác lùa (shuffling) này càng nhanh càng tốt. Tấn công nhanh và phục hồi chớp nhoáng! Chiến kê không thật cân bằng thì không thể thực hiện điều này.

Bồng: Khi được bồng, gà phải phản ứng thông minh, chính chắn và ấm áp, với cánh, đùi và cẳng ép sát vào thân. Cảm giác giống như ôm trái banh, tròn, ngắn và gọn. Thân hình phải rắn chắc nhưng nhẹ và cơ bắp. Tôi thích gọi đây là "nút bần" (corky). Bụng (hay đì) phải nhỏ và chặt.

Kích thước và trọng lượng: Khởi đầu bằng trống giống có trọng lượng từ 5.4 đến 5.6 lb, chỉ sau

vài năm lai dòng, bầy gà sẽ bắt đầu nhỏ đi. Nhưng bằng việc tuyển chọn thích hợp điều này sẽ chậm lại một cách đáng kể.

Luôn bồng gà trên tay để kiểm tra

Trọng lượng bình thường của trống là 4.12 đến 5.6 lb, nhất là với gà đá trường. Những con lớn bất thường trong dòng gà thường thiếu lông, khờ khạo, chậm, đá rời rạc vì kém gan lỳ.
Những người mới chơi vì một lẽ gì đó luôn thích cản những con lớn nhất. Gà lớn con chắc chắn không có lợi điểm gì mà rất nhiều bất lợi. Chúng ăn nhiều, kém lanh lợi và khó nuôi cho mạnh khỏe.

Các giải derby thường đá gà có trọng lượng bình thường, trong tầm từ 4.12 trọng lượng sàn (~1.86 kg) đến 5.6 trọng lượng trần (~2.54 kg). Trọng lượng có thể tăng vào một thời điểm nào đó nhưng tầm này là trung bình. Gà lớn con rất khó cáp chạng. Những con dễ cáp nhất trong tầm từ 4.14 đến 5.4 lb và những con đẹp và hay nhất thường thuộc chạng 5 lb (~2.26 kg), xê dịch khoảng 1 ounce. Tôi chưa từng thấy trống giống hay nào nặng quá 5.6 lb. Hiếm khi nào có con trên 5.6 lb mà nhanh và lanh lợi bằng anh em cùng bầy nhỏ con hơn. Lựa chọn của tôi về trống giống trong tầm từ 5 đến 5.4 lb. Trống con của nó sẽ trong tầm từ 4.12 đến 5.6 lb và đó là những gì mà bạn muốn.

Dấu hiệu đầu tiên cho thấy nhà lai tạo thoát khỏi trình độ nghiệp dư là khi bạn thấy ông coi trọng và lai tạo gà kích thước trung bình và nhỏ.

Tôi xin nhấn mạnh với các bạn rằng mọi "đột biến" đều không phải là chiến kê. Thậm chí đa số không thể xếp cùng đẳng cấp và đó là vì gà mái. Gà mái phù hợp khi cản với trống đúng kích thước sẽ tạo ra đủ số lượng chiến kê theo các hạng cân đá trường.

Gà mái: Chúng ta đã rất quan tâm đến gà trống. Hiển nhiên vì đó là "bề nổi". Nhưng vào thời điểm khởi đầu của dòng gà, gà mái còn quan trọng hơn nhiều. Trên thực tế, nó chính là dòng gà. Thông qua nó mà phẩm chất của dòng gà được duy trì, rồi nó lại chuyển giao cho trống con. Phẩm chất của gà trống chuyển giao cho mái con, rồi đến lượt nó, lại chuyển giao cho trống

cháu. Lối di truyền chéo (criss-cross) này ủng hộ cho thuyết đề cao phẩm chất của gà mái so với gà trống. Phẩm chất thực sự của trống gốc sẽ là chưa biết cho đến khi trống cháu được thử nghiệm, vì đó mới là lúc phẩm chất của nó được chuyển qua gà trống. Có lẽ vì việc phát hiện tiềm năng của gà trống mất nhiều thời gian nên gà mái được coi trọng hơn. Dầu sao đi nữa, có nhiều điều trong tự nhiên ủng hộ cho quan điểm rằng mái cần thiết hơn so với trống.

Vì mái là một thành phần rất quan trọng trong sân giống, bạn không thể coi nhẹ từng chi tiết nhỏ về hình lông và nắm tường tận kết quả lai tạo của nó. Cha của nó phải là trống đã qua kiểm chứng. Mẹ của nó phải là mái rất gan lỳ. Những anh em cùng bầy với nó đều phải đá hay và nhà lai tạo là người mê gà hơn mê tiền.

Về tổng thể, cấu trúc áp dụng cho gà trống cũng tương tự như gà mái. Loại những con đi lạch bạch. Cân bằng và duyên dáng là dấu hiệu của mái hay và là điều đầu tiên cần để ý ở gà mái. Nói một cách đơn giản, cân bằng là điều kiện cần đối với mọi bộ phận trên cơ thể xét về vị trí cũng như tỷ lệ phù hợp. Rồi sau đó mới đến hình dạng.

Tư thế và cử chỉ của gà mái cũng quan trọng như với gà trống, nhất là vì nó chuyển giao tính trạng cho trống con. Tôi thích mái có đầu nhỏ, gọn, thông minh với mồng tương đối nhỏ. Mồng lớn ở gà mái là dấu hiệu lai tạo kém. Cổ phải khá dài, ngực nở và đầy đặn, thân rộng và cân đối, lưng thuôn đều cho tới gốc đuôi.

Mái phải có đuôi khỏe và dựng. Nếu đuôi mái không tốt thì trống con cũng vậy.

Mái và mái tơ của bạn phải giống như các cô gái trong đội cổ vũ. Nó phải sáng sủa, lanh lợi và tràn trề sinh lực. Những con mái chộn rộn dậy từ sớm và đi kiếm ăn thật xa, sục sạo khắp nơi là loại mái cản ra trống tơ khôn và lanh lợi.

Mái phải mạnh khỏe, cảnh giác và không chậm chạp. Mái ngoài bãi chăn thả có thể hơi nhát, nhưng gà quá nhát khi nuôi lồng là lỗi. Điều tôi thích nhất ở mái là điềm tĩnh. Chúng là những bà mẹ tốt nhất. Mái tốt cỡ nào khi bạn thò tay vào ổ rồi nó phản ứng bằng cách giết một nửa bầy con?

Tôi thấy những trống phản ứng tốt nhất khi bồng và đá trường thường xuất phát từ mái điềm đạm. Tôi tin rằng nếu bạn nhìn vào cha mẹ của một số những trống xuất sắc nhất thì bạn sẽ thấy đa số chúng xuất phát từ mái điềm đạm, khiêm nhường. Giòng giống tốt kết hợp với những đặc tính này là thứ mà bạn muốn thấy ở mái giống. Nói cách khác, cần loại mái phù hợp để tạo ra trống điềm đạm.

Tôi cũng thích mái đủ hung dữ để phản ứng khi cần, chẳng hạn, để bảo vệ bầy con trước các loài săn mồi. Chúng phải hung dữ và gan lỳ như gà trống. Tôi luôn chuộng mái có cựa, nhưng không có nghĩa rằng mái không cựa là lỗi nghiêm trọng, hoặc không cản ra trống tơ hay. Đây chẳng qua là sở thích của tôi mà thôi.

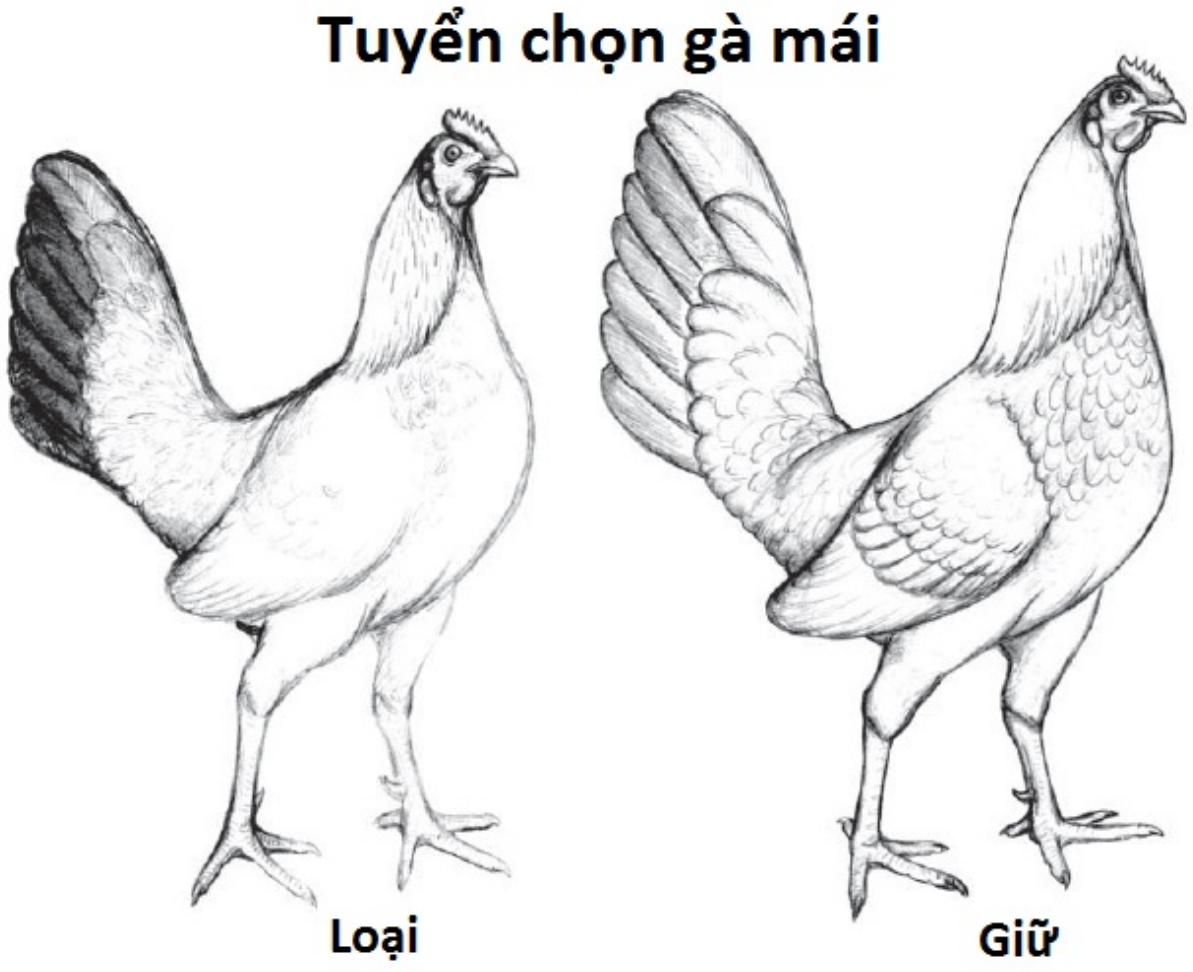

Hầu hết sư kê chọn trống ăn nhiều độ hay đá xuất sắc làm giống, và đó là điều tuyệt vời! Nhưng mái cũng quan trọng tương đương nếu không muốn nói là quan trọng hơn. Tuy nhiên, không mấy người có nhãn quan về cấu trúc và cân bằng thích hợp với gà mái. Hầu hết sư kê mà tôi gặp đều chọn mái lớn nhất và mạnh nhất trong sân giống. Một số con thậm chí còn không cân bằng nếu bạn biết điều đó nghĩa là gì.

Lời khuyên mà người mới thường được nhận về xương và cơ của gà mái đều sai, đặc biệt là về xương lớn. Mái gọn gàng, cơ đều đặn là thứ mà bạn muốn. Mái to xương là dấu hiệu lai tạo kém, dẫu thuộc dòng giống tốt, nhưng từ nó cũng chỉ cản ra toàn trống vụng về, chậm chạp.

Vì vậy, lời khuyên của tôi là hãy bỏ qua ý tưởng về kích thước. Nếu bạn muốn thành công, nên nhớ rằng có rất nhiều thứ để quan tâm hơn là to con.

Quy luật chung là tránh mái to con và nặng xương. Một ngoại lệ mà tôi chấp nhận là trong trường hợp trống giống nhỏ con, nhưng các đặc điểm khác đều hoàn hảo. Nếu bạn muốn tăng kích thước, hãy lấy từ mái, chứ không phải trống. Kích thước lấy từ mái có xu hướng ổn định trong dòng gà. Với mục đích lai tạo, tôi chuộng mái xương trung bình, đủ lông và đuôi chắc khỏe. Chúng phải có bộ lông đẹp bởi vì nó tốt cỡ nào nếu bộ lông xơ xác (xem phần **Lông**).

Tính khí: Tính khí cũng quan trọng với gà trống như với gà mái. Chúng phải có tính tình tốt. Tật đá người cần loại ngay! Gà phải hiền lành, chỉ hăng đá với những kẻ thù tự nhiên đồng thời không nhát người. Nó phải nằm trong số những con chạy tới khi bạn vừa đến trại và khi được bồng trên tay, phải luôn miệng kêu và nói chuyện với bạn.

Một số mái tốt rất ồn ào, số khác lại lặng lẽ. Điều này không mấy ý nghĩa. Nếu đá lộn, gà mái phải lanh lợi, nhanh và chủ động. Nó phải có thể lực và sức sống. Bạn không thể cản trống hay hoặc đá chớp nhoáng từ mái lông mềm, thịt mềm, thụ động và chậm chạp, tuy nhiên đôi khi bạn có thể cản ra trống hay từ mái mẹ hoàn hảo và trống cha hình thể xuất sắc.

Trước khi chọn gà giống để cản, hãy quan sát cả trống lẫn mái hàng giờ, khi chúng di chuyển trong chuồng cũng như khi bồng trên tay. Hãy cân nhắc tất cả những điều mà tôi vừa trao đổi với bạn và so sánh với con gà mà bạn dự định lai tạo.

Tôi hy vọng điều này sẽ giúp cho nhiều người trong số các bạn và ít ra bạn cũng có vài ý tưởng để suy ngẫm. Trên đây là một trong số những vấn đề khó khăn nhất mà tôi từng đề cập. Tôi luôn biết mình tìm kiếm điều gì ở bầy gà nhà, nhưng không dễ để viết thành câu chữ. Dẫu vậy, nhờ sự trợ giúp của Tony, chúng tôi đã có thể tập hợp thành điều gì đó thực sự đặc biệt và có thông điệp… Cám ơn Tony!

Phần tới, chúng ta sẽ thảo luận về đề tài “Tuyển chọn gà giống”. Đây là phần thứ ba trong loạt bài viết bao gồm bốn phần về quá trình tuyển chọn toàn diện. Hẹn gặp lại các bạn vào lần sau.